

Plenum

Torsdag 12.5.2022 kl. 16.03—18.34

5. Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2020

Berättelse B 8/2021 rd

Utskottets betänkande GrUB 2/2022 rd

Enda behandlingen

Andre vice talman Juho Eerola: Ärende 5 på dagordningen presenteras för enda behandlingen. Till grund för behandlingen ligger grundlagsutskottets betänkande GrUB 2/2022 rd. Nu ska riksdagen besluta om ett ställningstagande med anledning av berättelsen. — Vi går till debatt. Utskottsordförande, ledamot Ojala-Niemelä, varsågod.

Debatt

17.03 **Johanna Ojala-Niemelä sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Perustuslakivaliokunnassa on ollut mietintöasiana käsiteltävänä eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020. Muille valiokunnille varattiin tilaisuus antaa lausunto kertomuksesta, ja tätä tilaisuutta käyttivät hyväksi lakivaliokunta ja sivistysvaliokunta, jotka antoivat asiasta lausunnon perustuslakivaliokunnalle.

Oikeusasiamies Jääskeläisen puheenvuoro kertomuksessa käsittelee oikeusasiamiestä oikeusvaltion turvaajana, apulaisoikeusasiamies Sakslinin puheenvuoro perusoikeuksien rajoittamista ja niistä poikkeamista ja apulaisoikeusasiamies Pölösen puheenvuoro oikeusasiamiestä valtiosääntöisenä laillisuusvalvojana.

Perustuslakivaliokunta kiinnittää mietinnössään huomiota siihen, että kanteluasioiden määrän pitkäaikainen ja merkittävä kasvu muodostaa merkittävän haasteen oikeusasiamiehen toiminnalle ja henkilöstön jaksamiselle. Valiokunta pitää tärkeänä, että oikeusasiamiehen toimintaedellytykset turvataan toiminnan laadun ja joutuisuuden edellyttämällä tavalla työnjakolakiuudistuksen jälkeenkin. Valiokunta kiinnittää koronaepidemiasta saatujen kokemusten valossa huomiota myös siihen, että poikkeustilanteissa julkisen vallan käyttöä sisältävät toimivaltuudet ovat selkeitä ja että niiden käytön lainmukaisuutta valvotaan riittävästi.

Perustuslakivaliokunta pitää lakivaliokunnan ja sivistysvaliokunnan esille nostamia kysymyksiä tärkeinä. Myös perustuslakivaliokunta on aiemmin kiinnittänyt huomiota oikeudenhoidon riittävien resurssien turvaamiseen.

Hyvin vakiintuneeseen käytäntöön perustuen perustuslakivaliokunta ei ole mietinnössään arvioinut oikeusasiamiehen yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja. Kanteluasioiden käsitelyä tarkastellaan mietinnössä tilastotietojen valossa. Kanteluita saapui kertomusvuonna lähes 7 000, mikä on melkein 700 kantelua enemmän kuin vuonna 2019. Kanteluiden määrä on kertomusvuoden jälkeen edelleen kasvanut. Kertomusvuonna ratkaistiinkin lähes

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

7 000 kantelua. Perustuslakivaliokunta pitää tärkeänä, että kanteluiden käsittelyaikaa koskeva tavoite on pystytty saavuttamaan kantelujen määrän kasvusta huolimatta.

Perustuslakivaliokunnan mietintö on yksimielinen, ja perustuslakivaliokunnan kannanottoehdotus on, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia. — Edustaja Soinikoski.

17.05 Mirka Soinikoski vihr: Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus on tärkeä väline perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvomiseen Suomessa. Kertomuksessa esitettyihin huomioihin ja korjausesityksiin tulee suhtautua vakavasti. Kertomuksessa nostetaan esiin kymmenen keskeistä suomalaista perus- ja ihmisoikeusongelmaa, jotka jokaisen päättäjän tulisi vuosittain lukea.

Lakivaliokunta kiinnitti huomiota lausunnossaan oikeudenkäyntien kokonaiskeston ja totesi sen olevan edelleen ongelma, ja koronaviruspandemia entisestään heikensi tilannetta. Oikeusprosessien pitkät käsittelyajat vuonna 2020 oli yksi keskeisimpiä puutteita perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa Suomessa. Rikosasioiden käsittelyn viivästymiseen vaikuttaa kertomuksen mukaan koko rikosprosessiketjun niukka resursointi ja sekin, että poikkeuksellisen laajojen juttukokonaisuuksien määrä on viime vuosina kasvanut. Myös oikeudenkäynnin kustannusten ja oikeudenkäyntimaksujen suuruus voi käytännössä estää oikeusturvan toteutumista Suomessa.

Lakivaliokunta piti oikeudenkäyntien kestoa ja oikeudenhoidon riittämättömiä voimavaroja erittäin huolestuttavana ongelmana oikeusvaltion ja oikeusturvan toteutumisen kannalta ja kiinnittää tilanteeseen vakavaa huomiota. Lakivaliokunta korosti kertomuksessa esitettyä näkemystä siitä, että viranomaisten toiminnan riittävä henkilöresursointi on ensiarvoisen tärkeää. Toiminnan riittävillä resursseilla on välitön vaikutus viranomaisen toiminnan asianmukaisuuteen ja siten myös siihen, miten luotettavaksi, uskottavaksi ja laadukkaaksi viranomaisen toiminta koetaan.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Heinonen.

17.07 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitos valiokunnalle hyvästä työstä. — Kun olemme käsitelleet tätä aiemmin, olen itse nostanut esille näitä lasten tekemiä kanteluita. Jos oikein muistan, niin niitä ei kauhean kauan ole tilastoitu erikseen. Yritin etsiä tuossa tietoa, ja vanhimmat tilastot löysin vuodelta 2018 — onko silloin aloitettu, mutta kuitenkin lasten tekemiä kanteluita oli silloin 15. Viime vuonna, vuonna 21, lapset tekivät peräti 72 kantelua. Julkisuudessa ainakin minua jollain tavalla kosketti erään tytön tekemä kantelu, jota jäin miettimään. Hän oli 18-vuotiaana tehnyt kantelun ja kertoi, ettei uskaltanut tehdä ennen. Hän oli ollut lastensuojelun asiakas, ja tapahtumat olivat ajoittuneet vaiheeseen, kun hän oli 14—15-vuotias. Eli hän teki kantelun tuon kahden vuoden määräajan ulkopuolella, mutta toimenpiteet olivat häntä kohtaan olleet niin poikkeuksellisen rajuja tai hänen oikeuksiaan loukkaavia, että otitte sen käsittelyyn Oikeusasiamiehen kansliassa ja päädyitte siihen, että hänen liikkumistaan oli rajoitettu ilman asianmukaista päätöstä ja esimerkiksi puhelin oli häneltä ollut poissa kaksi vuotta ilman asianmukaista päätöstä.

Kun näitä lasten tekemiä kanteluita luin tuossa joku viikko sitten, niin ehkä merkillepantavaa oli se, että ainakin tuli sellainen tunne, että aika monet niistä ovat johtaneet toimenpiteisiin, eli ne ovat olleet aiheellisia ja niiden määrä on kasvanut merkittävästi. Kysyisin

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

oikeusasiamieheltä: Kun tässä tytönkin tapauksessa, josta muun muassa Yleisradio uutisoi, hän kertoi, että hän ei uskaltanut tehdä tätä kantelua, niin onko teillä ajatusta tai näkemystä siihen, millä tavalla voisimme poistaa tämäntyyppistä pelkoa näiden kanteluiden tekemiseltä lasten osalta? Voisiko löytyä jokin keino, millä lapsi voisi sen tehdä ilman, että hän joutuu pelkäämään? Ja jäin miettimään, olikohan tällä lapsella edes mahdollisuutta tehdä, jos häneltä oli otettu pois liikkumisvapaus ja myös sähköiset laitteet. Millä silloin teille, arvoisa oikeusasiamies, kantelua tekee, jos ei postikirjettäkään pääse viemään? Haluaisin, että vastauksessanne voisitte nostaa vähän tätä lasten tilannetta esille, kerran nämä kantelut ovat nyt merkittävästi kasvaneet ja tässä ei ole kyse siis pelkästään korona-aikaan liittyvistä vaan aika monissa tapauksissa lastensuojeluun liittyvistä kanteluista.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Mäkelä.

17.10 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Tässä kertomuksessa eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnasta itselleni jäi auki ainakin kaksi kysymystä, jotka ajattelin nostaa esille tässä täysistunnossa.

Ensimmäisenä tuo kanteluiden määrän voimakas kasvu. Olisin kiinnostunut siitä, onko analysoitu, mistä tämä johtuu. Eli onko näillä lisääntyneillä kanteluilla jotain yhteistä nimittäjää? Mitkä niiden aihealueet ovat? Kertooko se jostain asiasta, mihin yhteiskunnan pitäisi ottaa laajemmalti kantaa ja mihin täytyisi tehdä muutoksia? Onko joku sellainen epäoikeudenmukaisuuden laji tavallaan nousemassa, onko se pääteltävissä näistä luvuista?

Toinen kiinnostava asia, jonka haluaisin nostaa esille, on tämä koronapandemiaan liittyvien rajoitustoimien tarkastelu. Minua pelottaa, että tässä jälkikäteisessä tarkastelussa tulee käymään niin, että todetaan, että viranomaiset ovat toimineet väärin ja rajoittaneet ihmisten perusoikeuksia kenties perusteettomastikin, mutta se vain todetaan eikä se loppujen lopuksi johda mihinkään. Toivottavasti olen väärässä tässä käsityksessäni ja pelossani.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Juvonen.

17.11 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Päätösehdotuksena on, että ”eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta”. Haluaisin lisätä tähän sen, että toivoisin, että me huomauttaisimme kaikkia lukemaan tämän kertomuksen. Minun mielestäni tämän tulisi olla avoimesti myös kansalaisten saavutettavissa. Tässä kertomuksessa on hiljaisten ihmisten ääni, niiden ihmisten ääni, jotka antavat oikeutta heikommille, kanteluiden tekijöiden ääni, jotka eivät aina edes aja omia etujaan.

Muistisairaiden kohtelusta koronaepidemian aikana on tehty sata kantelua, tässä kertomuksessa kerrotaan. Ne ovat liittyneet pelkoon siitä, miten hoivayksiköissä hoidetaan ikäihmisiä. Yksi kantelu näistä on minun tekemäni. Tein kantelun, koska kannoin suurta huolta siitä, että ikäihmisten hoivayksiköissä, joissa eletään kodinomaisessa miljöössä, ei ole välttämättä niitä hoivatarvikkeita, joita vakavan koronaepidemian aikana tarvittaisiin. Näitä ovat muun muassa happilaitteet, imulaitteet, riittävä lääkitys valtavissa kivuissa ja siinä hengenahdistuksessa, mitä varmasti koronasairaus pahimmillaan aiheuttaa. Sen takia on hyvä, että valvontaa on tehty.

Näistä vierailuista, joita rajoitettiin hyvinkin rankasti hoivayksiköihin, on apulaisoikeusasiamies todennut: ”Sosiaali- ja terveysministeriön antama vanhustenhuollon laitoksia ja asumispalveluyksiköitä koskeva ohjeistus on ollut virheellistä. Ohjeistuksen virheellisyys

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

on johtanut siihen, että vierailut on kielletty tai niitä on rajoitettu lainvastaisesti.” Jälkikäteen todetut asiat eivät auta enää ketään, ja olisi hyvin tärkeää, että ennakoivasti voitaisiin näihin vakaviin asioihin kiinnittää huomiota, niin että myöskään tällaisia rajoituksia ei olisi tullut.

Kysyisin teiltä, arvoisa Jääskeläinen: Millä tavalla nyt tulevaisuuteen valmistaudumme? Esimerkiksi koronaepidemia ei ole ohitse: meillä on ollut kahden viikon aikana 512 kuolemantapausta, ja se tarkoittaa sitä, että näitä tapahtuu myös vanhusten hoivayksiköissä. Miten turvataan näiden ihmisten oikeusturva, omaisten mahdollisuus tavata läheisiään ja se, että jokainen ihminen saa Suomessa hyvää ja arvokasta kohtelua, niin että kanteluja ja pelkoa siitä, että ihmisiä kohdellaan huonosti, ei kenenkään tarvitsisi kantaa?

Nostan esiin myös sanan ”huoltovarmuus”, joka ei liity ainoastaan Nato-keskusteluun ja Suomen turvallisuuteen vaan myös siihen, että meillä myös jatkossa Suomessa on esimerkiksi suojavälineitä silloin, kun epidemiat uhkaavat — tuskin korona tulee jäämään viimeiseksi. Valtiot pitävät loppujen lopuksi huolen itse itsestään, joten on tärkeää, että olemme erittäin huoltovarmoja koko ajan. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Risikko.

17.15 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokuntahan antoi lausunnon tähän kertomukseen, ja haluan sanoa muutaman sanan tästä meidän lausunnosta.

Sivistysvaliokunta toteaa, että opetukseen ja koulutukseen liittyvät asiat ovat merkittävä sektori oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa sekä lukumääräisesti että hallinnonalan yhteiskunnallisen laajuuden ja merkityksen vuoksi. Oikeusasiamiehelle tuli kertomusvuonna 2020 ennätykselliset 7 059 kantelua. Voimakkainta kasvu oli nimenomaan opetussektorilla, jota koskevia kanteluita saapui 466 ja niitä ratkaistiin 351. Kantelujen määrän huomattava nousu kertomusvuonna johtui poikkeusoloihin liittyneistä kanteluista, joista merkittävä osa koski opiskelijavalintaperusteiden muuttamista koronapandemian vuoksi. Oikeusasiamiehelle toimitettujen, opetussektoria koskevien kanteluiden merkittävä lukumäärä kertoo osaltaan myös siitä, että koettuja epäkohtia ei saada käsitellyksi ja ratkottua paikallisella tai alueellisella tasolla.

Opetussektoria koskevissa kanteluissa on saadun selvityksen mukaan kyse usein myös vammaisten lasten ja nuorten oikeuksista. Opetusta ja koulutusta koskevan asiaryhmän laillisuusvalvonnassa painottuvat näin ollen oikeusturvan ja hyvän hallinnon lisäksi haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten ja muiden tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten asema ja oikeudet.

Muutama sana vielä näistä kertomusvuonna käsitellyistä teemoista, jotka liittyivät nimenomaan sivistysvaliokunnan sektorille:

Koronapandemia näkyi kaikkia hallinnonaloja koskevissa kanteluissa ja siten myös opetustoimen laillisuusvalvonnassa kertomusvuonna. Kaikkiaan kertomusvuonna tuli käsiteltäväksi lähes tuhat laillisuusvalvonta-asiaa, jotka liittyvät tavalla tai toisella koronaviruspandemiaan. Hallinnonalat, joista tehtiin eniten koronaan liittyviä kanteluita, olivat opetus, sosiaalihuolto ja terveydenhuolto. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla koronavirusepidemiaan liittyviä kanteluita tuli kertomusvuonna vireille 214 ja niitä ratkaistiin 89.

Muut asiaryhmän kantelut koskivat esimerkiksi opiskeluympäristön turvallisuutta, oppimisen ja koulunkäynnin tukea, maksuttoman koulukuljetuksen vaihtoehtona myönnettä-

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

vän avustuksen riittävyttä, opiskelijoiden kuulemista, tiedottamista, tiedusteluihin vastaamista, opinnäytetöihin ohjaamista ja asiakirjapyyntöjen käsittelyä. Opetusasioihin kytkeytyvät myös vammaisten ja muiden tuen tarpeessa olevien henkilöiden oikeudet, sananvapaus ja kielelliset oikeudet.

Perusopetuksessa kiusaaminen ja siihen puuttumisen keinot nousivat kertomusvuoden syksyllä puheenaiheeksi, kun julkisuuteen tuli usealla tavalla useita vakavia uutisia koulukiusaamisesta ja kouluväkivallasta. Sivistysvaliokunta yhtyy apulaisoikeusasiamiehen näkemykseen siitä, että oikeusasiamiehen kirjallisessa kantelumenettelyssä on varsin rajalliset mahdollisuudet puuttua kantelujen perusteella usein näyttäytyviin ongelmiin, jotka liittyvät kouluyhteisön hyvinvointiin, kiusaamiskokemuksiin, oppilaan haastavan käytöksen kohtaamiseen, eri syistä johtuviin pitkiin koulupoissaoloihin ja huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Sivistysvaliokuntahan on useissa yhteyksissä tuonut tarpeen kitkeä pois kaikenlainen koulukiusaaminen ja väkivalta. Olemme siitä todella paljon lausuneet eri lausunnoissa ja mietinnöissä, ja on erittäin hyvä, että tästä myös sitten oikeusasiamiehelle kanteluita on tullut ja niihin on vastattu. Mutta tietysti toivomme, että tämä kiusaaminen olisi meidän kaikkien yhteinen asia, ja myös näihin pystyttäisiin puuttumaan myös sieltä laillisuusvalvojan näkökulmasta. Sivistysvaliokunta on useissa yhteyksissä korostanut sekä oppilaiden ja opiskelijoiden että koulujen ja oppilaitosten henkilöstön hyvinvoinnin tärkeyttä.

Sivistysvaliokunta katsoo, että oikeusasiamiehellä on tärkeä rooli yhteiskunnassa havaitsemiinsa epäkohtiin puuttuessaan ja että oikeusasiamies omaa tehtävänsä hoitaessaan edistää myös osaltaan väestön hyvinvointia. Siitä syystä mekin kiinnitimme huomiota resursseihin, joita oikeusasiamies tietysti tarvitsee sitä mukaa, kun näitä kanteluita tulee. On hyvä, että niistä tulee tietoa tänne eduskuntaan, ja tietysti mielelläni kuulenkin, miten oikeusasiamies täällä kommentoi näitä resurssitarpeita, ja sitten käytän tuossa vielä eräästä toisesta teemasta myöhemmin puheenvuoron. Mutta tässä siis sivistysvaliokunnan lausunto. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Edustaja Räsänen.

17.19 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Tässä mietinnössä käydään läpi apulaisoikeusasiamies Sakslinin puheenvuorossa koronapandemian perusoikeusjärjestelmällemme aiheuttamia haasteita. Nyt kun Venäjän hyökkäyssodan seuraukset tulivat syliimme välittömästi koronapandemian ja siihen liittyvien rajoitusten väistyttyä, on kyllä vaarana, että näiden koronapandemian aikana tehtyjen perusoikeuksia rajoittavien toimien ja päätösten kriittinen arviointi jää ohueksi ihan jo täällä eduskuntakeskustelussa.

Korona-aikana itse asiassa tehtiin hämmästyttävän laajalla kirjolla erilaisia perusoikeuksiin kajoamisia: Liikkumisvapauteen, uskonnon harjoittamisen vapauteen ja omaisuuden käyttöön kohdistuvia rajoituksia tehtiin. Samoin sivistyksellisiin oikeuksiin sekä oikeuteen työhön ja elinkeinovapauteen tehtiin merkittäviä rajoituksia. Ikäihmiset käskettiin eristäytymään koteihinsa, eikä vierailijoita todellakaan sallittu. Uudenmaan eristäminen oli aivan oma erikoinen lukunsa, ja näissä me kaikki olimme mukana täällä eduskunnassa. Mutta on hyvä myös tätä omaa toimintaansa olla kriittisesti arvioimassa. Perusoikeuksia varmasti rajoitettiin hyvin tarpeellisesti ja pandemian seurauksien hillitsemiseksi, mutta kyllä ylilyöntejäkin varmasti tapahtui. Mielestäni olisi tärkeää tämä kriittinen ja myös itsekriittinen keskustelu tässä salissakin käydä.

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

Täällä perustuslakivaliokunta kertoo, että valiokunta on pitänyt perusteltuna arvioida koronarajoituksia perusoikeuksien näkökulmasta ja pitää valitettavana, että tällaista arviointia ei ole valtioneuvostossa tehty, ja edelleen pitää tarpeellisena arvioida rajoitustoimien pitkänkin aikavälin yhteiskunnallisia vaikutuksia. Olisi kiinnostavaa kuulla vaikkapa perustuslakivaliokunnan puheenjohtajalta, millä tavalla konkreettisesti ja tehokkaasti tämä arviointi voisi tapahtua, koska ajattelen, että myöhempiä mahdollisia tilanteita ajatellen olisi todellakin hyvä tämä kriittinen keskustelu käydä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Essayah.

17.22 **Sari Essayah kd:** Arvoisa puhemies! Tämä oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020 sisältää, niin kuin aiemmatkin kertomukset, ensinnäkin nämä yleisjaksot ja sitten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen ja laillisuusvalvontaan liittyvät jaksot asiaryhmitäin. Niin kuin 2019, myöskin tässä on sitten otettu huomioon koronavirus omana kohtanaan ja sen yhteiskunnalle aiheuttamat erilaiset rajoitustoimenpiteet ja niihin liittyvät kohdat.

Kanteluitten määrä on edelleenkin kasvanut, mutta mielestäni on merkillepantavaa se, mikä tässä perustuslakivaliokunnan mietinnössä tulee esille, että siellä kuitenkin ei yhtään näitä yli vuoden vanhoja kanteluita ole. Siis tämä tavoite on täyttynyt sen suhteen, vaikka määrä on entisestään kasvanut. Tässä tietysti oikeusasiamieheltä voisi kysyä: onko resurssilisäys ollut siinä syynä vai mistä johtuu, että tässä on pystytty nyt sitten niin sanotusti parantamaan juoksua?

Valiokunta nostaa esille tässä myös, niin kuin edustaja Räsänen edellä totesi, tämän puutteen siitä, että näistä rajoitustoimista ei ole tehty tällaista arviota. Kyllä kiinnitän tähän samaan kohtaan huomiota, että kun kuitenkin näitten rajoitustoimien yhteiskunnalliset vaikutukset ovat pitkäaikaisia, sellaisiakin, jotka ulottuvat yli tämän koronapandemian — toivon mukaan siitäkin nyt vähitellen alettaisiin päästä eroon, mutta joka tapauksessa ne vaikutukset näkyvät vielä vuosien päästä — niin onko tarkoitus tehdä tällaista laajaa arviointia. Onko esimerkiksi Oikeusasiamiehen kanslialla mahdollisuus tämäntyyppiseen selvittelyyn? Tämä kuitenkin on suomalaisessa yhteiskunnassa ollut aika poikkeuksellista, ja niin kuin täällä eduskunnassakin monet asiat vietiin nopeasti eteenpäin. Totta kai olemme olleet niitten tarpeellisten rajoitustoimien takana, mutta varmasti niitä on myöskin syytä sitten arvioida jälkikäteen, ennen kaikkea esimerkiksi niitä vaikutuksia, mitä niillä on eri ihmisryhmiin.

Tässä lopussa sitten lakivaliokunta, joka on asiasta myös lausunut, on nostanut — niin kuin aika monissa muissakin lausunnoissaan jo aiemmin — esille oikeudenkäyntien kes-
ton ja resurssipuutteen siellä oikeuslaitoksen puolella. Tämä minusta tulee tuolta lakivaliokunnan puolelta viestinä niin monien lausuntojen yhteydessä, että tässä kyllä nyt syytä olisi myöskin sitten hallituspuolueiden edustajien täällä salissa höristää korviaan ja miettiä, millä tavalla tämä resursointi tuonne oikeuslaitoksen puolelle on tapahtunut. Moneen asiaan olemme tänä aikana antaneet lisää resursseja, mutta tämä oikeuslaitoksen resurssipula alkaa jo uhata ihmisten oikeusturvaa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Soinikoski.

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

17.25 Mirka Soinikoski vihr: Arvoisa puhemies! Edustaja Heinonen nosti lasten tekemiä ilmoituksia ja nosti tämän pelkokertoimen siinä puheisiin. Jatkan siitä: Eivät vain lapsiasiakkaat, lastensuojelun asiakkaat, pelkää tehdä ilmoituksia epäkohdista, vaan monella muullakin hallinnonalalla ja palveluiden piirissä omaiset pelkäävät läheistensä puolesta. He viimeiseen asti kaihtavat ilmoitusten tekemistä, koska he pelkäävät, että huono kohtelu tai epäkohdat pahenevat entisestään, ja tähän on syytä kiinnittää huomiota.

Helmikuussa luovutetussa lapsiasiainvaltuutetun kertomuksessa lastensuojelun kriisi nostettiin yhdeksi suurimmista epäkohdista lasten oikeuksien toteutumisessa Suomessa, ja oikeusasiamiehen kertomuksessa ollaan samalla kannalla. Lastensuojelun nykytila on erittäin huolestuttava.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Ojala-Niemelä. — Nyt mikrofoni on päällä.

17.26 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa herra puhemies! Tuossa edustaja Räsänen vähän haastoi edellä tästä koronapandemian hoidosta, ja totta on, että Suomi on hyvin vapaa yhteiskunta. Eihän me olla oikein totuttu tällaisiin perusoikeuksien rajoituksiin. Sil-
lä tavalla voi sanoa, että olihan se kovaa aikaa, kun kouluja suljettiin, Uusimaa tosiaan eristettiin, ravintoloitten ovet pantiin säppiin ja rajaakaan ei saanut ylittää, kunnes sitten selvisi, että on perusoikeus aina palata kotimaahan, mutta tästäkin oli vähän epätietoisuutta alkuun.

Tästä ajasta on nyt useampi seurantatutkimus menossa, ja olen itse ainakin osallistunut kolmeen eri haastatteluun perustuslakivaliokunnan toiminnan kannalta, ja mielenkiinnolla myös odotan tästä tuloksia. Tietenkin näitä päätöksiä tehtiin siinä ajassa, kun tämä virus levisi hyvin voimallisesti. Neljässä kuukaudessa se oli lähestulkoon joka maankolkassa tai maailmankolkassa, ja ei ollut tietoa oikein tästä taudinkuvasta, että kuinka vaarallisesta viruksesta tässä on kysymys. Niitä päätöksiä tehtiin siinä hetkessä kyseisen parhaan tiedon varassa. Olivathan ne kuvat hurjia, jotka Italiasta lähtivät leviämään, kun kontteja kannettiin ruumishuoneiksi ja kun ei riittänyt sairaaloissa happilaitteita ja ihmiset haukkoivat henkeä kuin kala kuivalla maalla. Oli todellinen pelko, että jos se leviää ja että kuinka vakavasta sairaudesta tosiaan on kysymys. Hyvä on, että näitä selvityksiä tosiaan tehdään, ja uskon ja luotan, että suurimmilta ylilyönneiltä välttyttiin, mutta varmasti niitäkin osaltaan tehtiin. Ehkä nämä antavat sitten tuloksia, kun saamme ne valmiiksi. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Risikko.

17.28 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Täällä on tuotu hyvin esiin näitä erilaisia kantelukohteita, ja täytyy kyllä myöntää, että on hyvä, kun on olemassa tällainen eduskunnan oikeusasiamies ja on eräällä lailla myöskin valvonnan valvoja, jolloinka on todella niitä, voi sanoa, puuttumisen mahdollisuuksia.

Teillähän on hyvin paljon myös semmoisia mahdollisuuksia, että te käytte tarkastamassa näitä, ja haluaisinkin mielelläni kuulla, jos pystyisitte hieman kuvaamaan, kuinka paljon näitä tällaisia tarkastuksia on tehty ja kuinka paljon tehdään yllätystarkastuksia. Nimitäin onhan se aika surullista, jos paria viikkoa ennen kerrotaan, että täältä sitä tullaan ja siellä on sitten torvisoittokunta ja punainen matto odottamassa ja kaikki on niin kuin put-

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

sattu. Elikkä tämä nyt vain tällaisena vähän retorisena huomautuksena. Se, miten te niitä oikeasti teette, olisi varmasti hyvä tässä kuvata.

Sitten itse näihin asioihin: Edustaja Juvonen käytti täällä erinomaisen hyvän puheenvuoron ikäihmisten palveluihin liittyvistä kanteluista, ja sehän on voittopuolisesti aika pitkälle niitä, mitä meille kansanedustajillekin tulee — omaisilta ja ikäihmisiltä itseltään, jotka siihen kykenevät, tulee tällaisia yhteydenottoja. Nämä yhteydenotot liittyen niihin palveluihin ovat kyllä sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta, siis ei voi missään nimessä sanoa, että nämä olisivat aina vain yhdeltä sektorilta, ja jokainen tietää, että ne liittyvät hyvin moniin asioihin. On erittäin tärkeää, että ne aina perusteellisesti käydään läpi, mistä se johtuu, koska ainahan sitä pitää nähdä myös sellaisena kehittämisen paikkana, mitä näistä voidaan oppia.

Haluan tässä yhteydessä vielä todeta, mitä olen tässä salissa monta kertaa todennut, että on erittäin hyvä, että me saimme vanhusasiavaltuutetun Suomeen, mutta hänellä ei ole toimivaltuuksia. Toivon, että seuraavassa hallitusohjelmassa kirjataan sillä tavalla, että vanhusasiavaltuutetun tehtävä, joka nyt on jo perustettu, siirretään Oikeusasiamiehen kansliaan. Silloin hänelle tulee myös toimivaltuudet puuttua niihin ongelmiin, mitä meillä on. Kyllä ikäihmiset ovat sen ansainneet, että meillä on toimivaltainen viranomainen. En vähättele hänen työtänsä tällä hetkellä, mutta toivon, että ikäihmiset saavat vielä vahvemmin sellaisen henkilön, joka pystyy puuttumaan.

Sitten vielä yksi asia: Jos pitäisi sanoa, mikä terveydenhuollon palveluista tällä hetkellä on sellainen, mistä eniten tulee kritiikkiä itselleni, se on kivun hoito. Tiedänkin, että teille on tehty kantelu kipupotilaitten toimesta, ja tässä vain niin kuin evästyksenä, että toivon lämpimästi, että nämä kipupotilaittenkin kantelut otetaan vakavasti, koska kipu jos mikä halvaannuttaa ihmisen ja jos hän ei saa siihen apua, niin se invalidisoi ja myös työkyvyn menettämistä tapahtuu hyvin paljon ja se vaikuttaa ihan koko läheisyhteisöön.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kyllä. — Otetaan vielä edustajat Eestilä ja Juvonen, ja sen jälkeen oikeusasiamies Jääskeläinen vastaa. — Edustaja Eestilä.

17.31 Markku Eestilä kok: Arvoisa puhemies! Nämä kantelut ovat erittäin tärkeä hallintomenettely, ja ei missään nimessä pidä kenenkään kanteluja koskaan vähätellä, mutta kyllä täytyy nyt vähän puuttua siihen, että kun puhutaan näistä resursseista, niin minulle on tullut vähän semmoinen käsitys, että kun mikä tahansa lakiesitys tulee valiokuntaan, niin jossain vaiheessa siellä kyllä lukee, että resurssien puute on merkittävä ja pitää saada lisää resursseja.

En tiedä, ainakin syyttäjällä tuntuu resursseja olevan. Kun tässä vieressä istuva edustaja Räsänen on syytteessä parikymmentä vuotta sitten tapahtuneista asioista, niin pakkohan jonkun kansanedustajan on puhua siitäkin näkökulmasta, että onkohan tämä oikeasti tarpeellista enää valtion rahoja uhrata tämmöiseen. Ainakin itse kritisoin hieman, kun jonkun verran seurasin sitä, niin jotenkin tuntui, että jos jossakin ajassa on tehty jotakin ja joku alkaa sitten syyttää tässä ajassa olevan ilmapiirin perusteella parikymmentä vuotta sitten tehtyjä asioita, niin juridisestikaan se ei välttämättä ihan kaikkia seuloja ehkä läpäise, joten kyllä vähän kyseenalaistan tämän, että resursseja joka paikkaan, että täytyisi vähän prosessejakin miettiä.

Ja toinen: Täällä kysyttiinkin siitä, että näitä kanteluja on tullut merkittävästi enemmän. En tiedä, mistä se johtuu, mutta jotenkin Suomeen on nyt pesiytynyt tämmöinen perusoi-

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

keustaidekulttuuri, että täällä joka asiasta väännetään perusoikeusnäkökulma esiin ja kaikki kansalaiset ja amatöörit ja asiantuntijat rupeavat pyörittämään. Jos me ajatellaan koronaakin, joka oli ikävä juttu, niin minulle eläinlääkärinä se oli täysin selvää, että jos meillä on perusoikeusosiossa semmoinen pykälä kuin ”julkisen vallan tehtävä on edistää väestön terveyttä” ja joku sitten nostaa liikkumisenvapauden ehdottomaksi prioriteetiksi, niin minä näkisin näin, että kyllä jonkun liikkuminen pitää estää, jos on olemassa vaara, teoreettinen vaara, että hän sairastuttaa sata henkilöä ja heistä kymmenen kuolee. Jotenkin pitäisi jonkun osata jo aika lyhyessä ajassa, myös viranomaisten, punnita näitä perusoikeuksia ja todeta, että näin mennään. Ja jos jollakin on sitten aikanaan kantelun kautta valitettavaa tai jopa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen, ne pitää sitten sinne viedä, mutta tämä meidän yhteiskunta ja eduskunnan työskentely alkaa halvaantua, jos joka asia puidaan viimeistä piirua myöten perustuslakivaliokunnassa, että mikä perusoikeus, ja punnitaan. Sehän on loputonta.

Kyllä jonkunmoinen tavallaan prosessien ikään kuin yksinkertaistaminen pitää olla, ja kun lakeja tehdään, niin ministeriöissäkin pitää olla jonkunmoinen ymmärrys siitä, miten perusoikeuksia punnitaan, ja mennään sitten. Pelkään vain, että tämä perustuslakivaliokunta, josta täällä on myös puheenjohtaja, kuormittuu niin paljon, että sitä juttua tulee niin paljon, että se väistämättä johtaa siihen, että asiantuntijat ja ehkä perustuslakivaliokunnan jäsenetkään eivät varmuudella enää tiedä, miten nämä asiat oikeasti käytännössä ovat. Eli pitäisi pikkusen sitä perustuslakivaliokunnan kuormaakin pienentää, ja ehkä sitten kun puhutaan oikeudenkäytöstä, jonkun pitää painaa myös, että nämä jutut pitää viedä nopeammin läpi, niin että ei aina voi kaikkia käsitellä viimeisen piirun tarkkuudella.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Juvonen.

17.35 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Vielä kaksi asiaa haluan nostaa tästä kertomuksesta esiin: toinen on saattohoitopotilaan hoidon olosuhteet ja oikeudet, ja toinen on omaishoito.

Edustaja Risikko piti erinomaisen puheenvuoron ja nosti esille myös kivunhoidon. Haluan lisätä siihen myös palliatiivisen hoidon ja saattohoidon. Apulaisoikeusasiamiehen kertomuksessa kerrotaan, miten Kolmiosairaalassa kuolevalle potilaalle ei kyetty tarjoamaan yhden hengen huonetta vaan hän joutui kokemaan kuoleman monen hengen huoneessa. Sieltä puuttui asianmukaisia toimitiloja, ja myöskään omaisia ei kyetty kohtaamaan niin arvokkaasti kuin olisi pitänyt. On hienoa, että HUS on myöntänyt tämän epäkohdan ja on kiittänyt apulaisoikeusasiamiestä saamastaan ohjauksesta saattohoitopotilaiden hoidon järjestämisessä. Tämä on erittäin tärkeää, että silloin kun vakavia virheitä tapahtuu, niistä otetaan opiksi ja virheet myönnetään.

Olen itse juuri valmistellut lakialoitteen liittyen terveydenhuoltolakiin ja juurikin tähän kiireelliseen hoitoon. Sieltä puuttuu sana ”saattohoito”, ja tähän lakipykälään olen sen saattohoito-sanan laittanut. Olen jättämässä sen ihan lähipäivinä.

On erittäin tärkeää, että huolimatta siitä, että elämme vakavissa tilanteissa ja terveydenhuollossa on myös kiirettä ja kriisiä, kyetään vastaamaan näihin elämän suuriin tragedioihin ja peruskysymyksiin ja niiden äärellä myös osataan hiljentyä.

Sitten omaishoitoon liittyvästi haluaisin mainita sen, että koronarajoitukset estivät myös omaishoitajien vapaiden pidon, koska hoivapaikkoja suljettiin. Olen monessa asiayhteydessä nostanut esiin sen byrokratian ongelmallisuuden ja hankaluuden, että miksi ihmees-

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

sä näitä omaishoidon vapaita ei olisi voinut pitää taannehtivasti jälkeenpäin. Tämä ei ole kyllä itselleni auennut, miksi ihmeessä näin ei olisi voinut olla. Kun esimerkiksi vuonna 2020 on voinut jäädä pitämättä näitä omaishoidon vapaita, miksi niitä ei olisi voinut pitää sitten seuraavana vuonna, kun rajoitukset ovat muuttuneet ja hoivapaikkoja on tullut lisää? Omaishoitajilta tulee jatkuvasti se viesti, että heitä ei huomioida tarpeeksi, heitä ei nähdä, he ovat väsyneitä ja he tekevät usein myös ilman korvausta sitä vaativaa työtä, ja sen takia pidän tärkeänä, että heidät huomioidaan.

Ylipäänsä kysyn vielä apulaisoikeusasiamies Jääskeläiseltä: kun tässä kirjassa on niin hyviä korjausesityksiä ja niin suuria ja vakavia virheitä, mitä ihmisille tapahtuu ja mitä ihmiset joutuvat kohtaamaan, niin miten näistä kaikista otetaan opiksi? Minusta tuntuu, että luen vuodesta toiseen samanlaista kirjaa. Samoja aiheita siellä on, ja samoja kysymyksiä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Nyt oikeusasiamies Jääskeläinen, olkaa hyvä. [Arja Juvonen: Anteeksi, sanoinko väärin?] — Saatte anteeksi.

17.38 Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen: Arvoisa herra puhemies! Arvoisat kansanedustajat! Kiitän ensinnäkin perustuslakivaliokuntaa hyvästä mietinnöstä tämän kertomuksen johdosta, ja olen iloinen siitä, että perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota muun muassa tuohon oikeusasiamiehen voimavarojen turvaamisen tarpeeseen. Tämä on erityisen tärkeä kysymys nyt, kun eduskunta on juuri hyväksynyt oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävien jaosta uuden lain. Sehän tulee tarkoittamaan sitä, että hyvin monissa asiaryhmissä kanteluasiat keskitetään ensisijaisesti oikeusasiamiehelle, ja senkin puolesta meidän kantelumäärät tulevat entisestään lisääntymään. Olen hyvin iloinen, että tämä uudistus on saatu tehtyä, ja pidän sitä hyvin tärkeänä, mutta tietysti tämän uudistuksen onnistumisen edellytys on se, että oikeusasiamiehellä on riittävät voimavarat sitten näiden kaikkien asioiden käsittelyyn.

Kiitän myös näistä puheenvuoroista, joita edustajat ovat täällä käyttäneet, ja pyrin lyhyesti vastaamaan esitettyihin kysymyksiin.

Edustaja Heinonen nosti esille lasten tekemät kantelut, ja todellakin lasten itsensä tekemien kanteluiden määrä on kasvanut. Siinä varmasti yksi syy on se, että meillä on nykyisin — nyt en muista, minä vuonna ne tulivat, mutta kuitenkin — meidän verkkosivuilla omat lastensivut, jotka on pyritty tekemään sillä tavalla, että ne ovat lapsiystävälliset, ja se varmaan ehkä osaltaan on johtanut siihen, että lapset itse tekevät enemmän kanteluja. Ja varmaan myöskin sitten meidän tarkastustoiminta on johtanut siihen, että lapset tekevät enemmän kanteluja. Ylipäänsä näissä asioissa ja lasten itsensä tekemissä kanteluissa käsittääkseni tämä toimenpideprosentti on korkeampi kuin yleensä kanteluasioissa. Nämä lapsiasiathan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiesten välisessä työnjaossa kuuluvat apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinille, niin että en ihan kaikkia yksityiskohtia näistä lapsiasioista tunne.

Tuossa edustaja Heinonen nosti esiin kysymyksen siitä, että jos lapset eivät uskalla tehdä kanteluja, miten voidaan tuota pelkoa poistaa. Se on vaikea kysymys, mutta kuten sanottu, ehkä nämä meidän lastensivut nyt joka tapauksessa ohjaavat tähän mahdollisuuteen tehdä kanteluja. Ja ehkä tässäkin yhteydessä nämä meidän tarkastukset ovat olennaisia. Eli nykyisin esimerkiksi lastensuojelulaitoksiin tehtävillä tarkastuksilla säännönmukaisesti keskustellaan näihin laitoksiin sijoitettujen lasten kanssa, ja siinä yhteydessä on sitten

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

mahdollisuus luoda sellaista ilmapiiriä, että lapset uskaltavat vääräksi kokemastaan kohtelusta kertoa. Näin on myös käytännössä tapahtunut. Meillä on ollut paljon sellaisia tarkastuksia, jotka ovat tuoneet esiin hyvinkin vakavaa lainvastaista menettelyä esimerkiksi lapsille asetetuissa rajoitustoimissa — siis niinkin vakavaa, että apulaisoikeusasiamies Sakslin on useammassakin asiassa määrännyt esitutkinnan toimitettavaksi.

Sitten edustaja Mäkelä otti esille tämän kanteluiden määrän kasvun ja kysyi, mikä siinä on syynä:

No siis nyt parina viime vuonna yksi keskeinen syy on ollut kyllä koronapandemia, ja niin kuin tuossa oli jo esillä näitä määriäkin, niin siis tuhat kantelua on jo pelkästään koronaan liittyen tullut. Se selittää aika ison osan tästä kasvusta, mutta ei kuitenkaan kaikkea — kyllä nämä kantelumäärät ovat ihan koronasta riippumattakin hyvinkin paljon nousseet. Olen näitä kanteluiden määrän kasvun syitä täällä ennenkin tuonut esiin. Voin nyt tässä todeta, että siis yksi on se, että kantelu on helppo tehdä, ja sen pitääkin olla helppo tehdä, eli sähköpostitse vain oikeusasiamiehelle, ja se kantelun käsittely on myöskin maksuton. Ja kyllä nykyisellään — huolimatta tästä valtavasta määrän kasvusta — meidän kanteluprosessi on kuitenkin verraten nopea. Tämä tavoite, että meillä tilinpäätöspäivänä eli vuoden lopussa ei ole vuotta vanhempia kanteluasioita, nyt saavutettiin oliko seitsemännen tai kahdeksannen kerran peräkkäin, eli siihen tavoitteeseen on jo pitkän aikaa joka vuosi päästy.

Ylipäänsä näistä kantelumäärän kasvun syistä yksi on se, että ihmiset ovat varsin hyvin tietoisia oikeuksistaan ja tietoa niistä oikeuksista on nykyisin niin helppo tuolta verkosta saada. Se näkyy sitten myös siinä, että niitä oikeuksia myöskin perätään.

No sitten olen tuonut esiin yhteiskunnan ja sen sääntelyn monimutkaistumisen ja sen, että viranomaisten ja hallinnon asiakkaiden välisiä kontakteja on enemmän, kun kaikenlaisia hallinto- ja muita asioitakin on enemmän. Niin kuin olen sanonut joskus, että kun liikenteen määrä lisääntyy, niin kolarien määrä lisääntyy, ja vähän samaan tapaan kun näitä kontakteja viranomaisten ja asiakkaiden välillä on enemmän, sitten myös sellaisia tapauksia, joissa kaikki ei mene ihan niin kuin pitäisi, tulee enemmän, ja ne sitten johtavat kanteluihin.

Edustaja Mäkelä taisi nostaa esiin myös kysymyksen siitä, että kun havaitaan loukkaus, niin se ei sitten kuitenkaan johda mihinkään, muuhun kuin nyt sitten siihen moitteeseen, näin ymmärsin:

Usein on niin, että sitä loukkausta, joka on tapahtunut ja joka meidän kantelututkinnassa havaitaan, ei enää pystytä oikaisemaan ja korjaamaan vaan se on ollut ja tapahtunut ja mennyt. Tällaisissa tilanteissa meillä on mahdollisuus tehdä sitten viranomaiselle hyvitysesitys, ja silloin kun siihen perusteita on, tällainen hyvitysesitys tehdään. Eli juuri näissä tilanteissa, kun sitä itse loukkausta ei enää voi oikaista tai korjata, se tehokas oikeussuojakeino on silloin sen hyvityksen maksaminen. Tämä on vähän samanlainen instituutio kuin mikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella on: kun ihmisoikeustuomioistuin toteaa valtion loukanneen jotain ihmisoikeussopimuksessa taattua oikeutta mutta sitä loukkausta ei enää voida oikaista tai korjata, niin silloin se ihmisoikeussopimuksen edellyttämä tehokas oikeussuojakeino on hyvityksen suorittaminen, ja ihmisoikeustuomioistuin määrää sitten valtioita maksamaan hyvitystä. Tässä on ihan samanlainen ajattelu, että tehdään hyvitysesityksiä, ja nämä hyvitysesitykset ovat varsin hyvin, aika lailla säännönmukaisesti, menestyneet.

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

Tällaisia tapauksia vuosittain ei hirveästi ole, niitä on ehkä semmoinen parikymmentä, mutta näiden periaatteellinen merkitys on hyvin iso. Kyllä niissä tapauksissa, joissa sitten loukatut henkilöt saavat hyvitystä, he kokevat sen hyvin tärkeäksi. Siis lievimmillään se hyvitys voi olla viranomaisen anteeksipyyntö, ja itse asiassa sekin on jo sille loukatulle henkilölle usein tärkeää, että viranomainen myöntää virheensä ja pyytää anteeksi. Mutta tyypillisimmin tässä on kysymys siitä, että maksetaan pieni rahamääräinen hyvitys. Ne hyvitysmäärät eivät ole yleensä kovin isoja — eivät muuten ole Euroopan ihmisoikeustuomioistuimenkaan valtiolle määräämät hyvitykset isoja, ne liikkuvat joissakin tuhansissa euroissa. Meillä on esimerkkejä ihan pienistä hyvitysmääristä mutta sitten myös tuhansien eurojen hyvityksistä. Sitten joissakin tapauksissa se loukkauksen kärsineiden määrä voi olla iso, jolloin se kokonaissumma taas on iso. Tästä on esimerkkinä se, kun perustoimeentulotuki siirtyi kunnilta Kelalle, ja Kelahan ei pysynyt niissä määrärajoissa, joissa toimeentulotukipäätöksiä olisi pitänyt tehdä, ja tässä tehtiin meiltä hyvitysesityksiä. Per asiakas ne hyvitysmäärät olivat pieniä, mutta kun niitä oli niin valtava määrä, joiden toimeentulotukiasian käsittely oli viivästynyt, niin — jos en nyt ihan väärin muista — se oli toistasataa-tuhatta euroa, mitä Kela yhteensä maksoi sitten näitä hyvityksiä.

Sitten edustaja Juvonen kysyi, miten tulevaisuuteen valmistaudutaan, jotta ikäihmisten hyvä kohtelu ja mahdollisuus omaisten tapaamiseen turvataan: No, siis oikeusasiamiehen mahdollisuudet siinä ovat juuri tehdä näitä tarkastuksia, siellä kiinnittää huomiota epäkohtiin, ottaa omia aloitteita, tutkia kanteluita ja antaa niiden perusteella ratkaisuja. Uskon kyllä, että nämä apulaisoikeusasiamies Sakslinin päätökset, joissa on todettu lainvastaisiksi vierailukieltoja vanhustenhoitolaitoksissa, ovat kyllä vaikuttaneet hyvin merkittävästi. Varmasti tänä päivänä ei enää kyllä samanlaisia lainvastaisuuksia siellä tapahdu, niin että nämä varmasti vaikuttavat hyvään suuntaan. Mutta nämä ovat ne meidän laillisuusvalvojan keinot, antaa näitä kannanottoja ja tehdä tarkastuksia.

Sitten täällä edustaja Essayah viittasi koronatoimien arviointiin, että olisiko oikeusasiamiehellä mahdollisuutta sellaista tehdä: No sanoisin, että meillä ei kyllä sellaista kattavaa selvitystä ole mahdollista tehdä, että kyllä se meidän roolimme on näiden asioiden tutkimisessa ja kanteluiden ja omien aloitteiden ottamisessa. Sitten vuosikertomukseen on koottu tämä erillinen koronajakso. Siinä on nyt sitä aineistoa ja meidän kannanottoamme. Näillä asiamäärillä, joita meillä on, meillä ei yleisten selvitysten tekemiseen kyllä tällä hetkellä ole mahdollisuutta. Mutta tietenkin näihin liittyvään keskusteluun voidaan osallistua, ja niin kuin täällä kuultiin, kyllä tässä erilaisia selvityksiä onkin tekeillä ja vireillä.

No sitten edustaja Risikko kysyi tarkastusten määrästä ja miten ne tehdään ja kysyi myös yllätystarkastuksista:

Ennen pandemiaa me tehtiin vuodessa noin 100:sta 150:een tarkastusta, ja se on nyt suurin piirtein se määrä, mikä me nyt olemassa olevilla voimavaroilla voidaan tehdä. Pandemian aikana valitettavasti tämä tarkastusten määrä tippui hyvin voimakkaasti, eli mekin katsottiin, että me ei tämmöisiä lähitarkastuksia nyt sitten näihin laitoksiin oikein voitu tehdä, niin että niitä ei pandemian aikana tehty kuin muutamia kymmeniä vuodessa. Mutta me kehitettiin kyllä muutoin tarkastusmetodeja, eli tehtiin asiakirjatarkastuksia ja tämmöisiä etätarkastuksia. Niillä muun muassa varattiin esimerkiksi jonkun hoitolaitoksen asukkaiden omaisille ja asukkaille itselleenkin mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä meidän kanslian esittelijöihin, ja sitä kautta sitten saatiin myös muuta kuin pelkästään asiakirjoihin perustuvaa tietoa niistä oloista ja siitä kohtelusta, jota näissä laitoksissa on ollut.

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

Tarkastuksia tehdään hyvin monella tavalla, ja näitä tarkastusmetodeja on kovasti kehitetty. Jos nyt puhutaan ajasta ennen pandemiaa, normaaliaikoina niistä 100:sta 150:een tarkastuksesta noin puolet on ollut ennalta ilmoittamattomia eli tämmöisiä yllätystarkastuksia, ja niitä tehdään myös muulloin kuin virka-aikana. Näitä tehdään myös ilta-aikaan.

Sitten ovat merkille pantavia nämä tarkastukset, joissa oikeusasiamies toimii kansallisena valvontaelimenä elikkä YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan mukaisena kansallisena valvontaelimenä. Näitä tarkastuksia tehdään paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä, eli tähän piiriin kuuluvat kaikki paikat, joihin sijoitetut henkilöt eivät halutessaan voi poistua. Eli tähän kuuluvat nyt esimerkiksi vanhustenhoitolaitokset, joissa ovet ovat lukossa. Silloin se kuuluu tämän kansallisen valvontaelimen tarkastuksen piiriin. Näissä tarkastuksissa, jotka me tehdään kansallisena valvontaelimenä, me voidaan käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita. Meillä on vähän yli kahdenkymmenen hengen ulkopuolisten asiantuntijoiden joukko, jossa on pääasiassa lääketieteen osaajia, esimerkiksi psykiatreja, geriatreja ja hoitotieteen asiantuntijoita. Elikkä se on tuonut aika tavalla syvyyttä näihin meidän tarkastuksiin. Kun meidän oma henkilökuntahan on käytännössä yksinomaan juristeja, niin näiden asiantuntijoiden avulla saadaan kylä semmoista syvyyttä ja toisenlaista asiantuntemusta mukaan näille tarkastuksille.

Asiantuntijoina meillä on muuten myös kokemusasiantuntijoita. Siellä on esimerkiksi sellaisia henkilöitä, jotka itse ovat olleet lastensuojelun asiakkaita aikoinaan. Meillä siis on asiantuntijoina myös tämmöisiä henkilöitä, ja samoin vammaisia henkilöitä, eli meidän tarkastuksillemme osallistuu asiantuntijaroolissa semmoisia henkilöitä, jotka itse ovat vammaisia henkilöitä. Meillä on siis Ihmisoikeuskeskuksen ihmisoikeusvaltuuskunnassa vammaisjaosto, jonka jäsenet ovat pääasiassa itse vammaisia henkilöitä, ja juuri tämän jaoston jäseniä me käytetään asiantuntijaroolissa näillä tarkastuksilla — siis juuri näillä tarkastuksilla, jotka tehdään kansallisen valvontaelimen roolissa.

Edustaja Juvonen kysyi vielä, että kun tehdään näitä kaikenlaisia hyviä korjausesityksiä, miten niitä noudatetaan tai miten niitä saataisiin noudattamaan — ymmärsinkö oikein? Ylipäänsähän oikeusasiamiehen kannanottoja noudatetaan varsin hyvin, eli sellaisia tilanteita, missä kieltäydytään noudattamasta, on kyllä aika harvoin. Yleensä on niin, että jos viranomainen ei noudata oikeusasiamiehen kannanottoja tai suosituksia, niin syynä voivat olla esimerkiksi jotkut voimavaroihin liittyvät syyt. Sellaisia, että ei haluttaisi noudattaa oikeusasiamiehen kannanottoja, on aika harvoin. Mutta tietysti monet asiat ovat sellaisia, sanotaan nyt vaikkapa vanhusten olot ja kohtelu, että ei me varmaan koskaan päästä sellaiseen ihanneyhteiskuntaan, että mitään ongelmia ei olisi. Kyllähän se semmoinen alue on, että aina tulee joitain ongelmia olemaan. Mutta se ei tarkoita sitä, etteikö meidän koko ajan pidä pyrkiä sitä ideaalia kohti, ja siihen oikeusasiamies toiminnallaan pyrkii.

Ehkä tässä olivat vastaukset näihin kysymyksiin. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia. — Nyt niitä kysymyksiä taitaa tulla lisää. — Edustaja Heinonen.

17.56 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Ei ole syytä pitkittää. Lämpimät kiitokset oikeusasiamies Jääskeläiselle hyvistä vastauksista. — Kävin katsomassa teidän verkkosivunne, ja ne ovat kyllä esimerkillisen hyvät. Siellä ovat kieliversiot hyvin esillä. Ja myös

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

asia, josta usein olen eduskunnassa puhunut, on selkokieli, eli verkkoesteettömyys, ja mielestäni sekin on ainakin kohtuullisesti tuotu esille sivuillanne — aika runsassanaisesti ja ehkä vähän osittain monimutkaisesti, riippuen tietysti siitä, minkälaista selkokielistä sivustoa sitten käyttäjä tarvitsee.

Ehkä yhtenä, miksi puheenvuoron otin: Edustaja Essayah auttoi löytämään nuo lasten sivut sieltä, ja ne voisivat olla hyvin siinä edessä heti näiden kieliversioiden kanssa. Nyt ne täytyi sieltä hakea muutaman polun kautta, mutta minä löysin ne edustaja Essayahin myönteimielisellä auttamisella. Mutta ottakaa ne siihen etusivulle, ja pitäkää niistä enempi ääntä.

Hienoa, että myös näissä käynneissä kuullaan lapsia, jotka ovat sijoitettuna. — En enää pitkitä teidän iltaanne enkä tätä keskustelua. — Haluan uskoa, että ne tehdään niin, että niissä ei ole paikalla muita kuin nämä nuoret.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Kiljunen.

17.57 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minäkään en halua tätä keskustelua pitkitää, mutta kun en käyttänyt tässä aikaisemmin puheenvuoroa, niin haluan sen nyt tässä vaiheessa kuitenkin käyttää. — Haluan kiittää oikeusasiamiestä näistä puheenvuoroista, mitä täällä on tänään käytetty ja ennen kaikkea tästä raportista, ja vielä enemmän kiitän siitä, että meillä on olemassa tämä oikeusasiamiesinstituutio Suomessa. Se on tämmöisen avoimen demokratian ja oikeusvaltion keskeisimpiä toimielimiä, ja kun vedän Euroopan neuvostossa Suomen valtuuskuntaa — joka nimenomaan keskittyy sitten taas eurooppalaisella tasolla ihmisoikeustuomioistuimia myöten näihin samoihin kysymyksiin — niin tämä on arvokas lähde kertoa, että meillä Suomessa tämä oma instituutiomme toimii mallikkaasti, josta tämä teidän raporttinnekin myöskin kertoo.

Olen usein tuolla Strasbourgissa myöskin nostanut tästä meidän listastamme niitä kriittisiä pisteitä. Kun me usein puhumme, että olemme ihmisoikeusorientoitunut maa ja haluamme toimia myöskin mallimaana, niin meilläkin on kohennettavaa ja me haluamme olla avoimen kriittisiä myöskin niistä pisteistä — mitä täällä on tänäänkin tuotu esille — joissa meillä itsellämme on parantamisen varaa, koska koskaan maailma ei ole valmis, ja tässäkin suhteessa se on tärkeää.

Arvostan myöskin sitä, että itse totesitte, että resursseja annetaan tähän toimintaan. Se on tärkeää.

Haluan myöskin erityisesti kiittää Ihmisoikeuskeskuksen työtä, jonka kanssa meillä on erittäin paljon yhteistyötä nimenomaan tässä Euroopan neuvoston kautta tapahtuvassa ihmisoikeustyössä. Eli kiitos tästä työstä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Juvonen.

17.59 Arja Juvonen ps: Kiitos, arvoisa puhemies! Kiitos oikeusasiamiehelle hyvästä puheesta. — Pyydän vain korjaamaan pöytäkirjaan sen edellisen puheenvuoron virheeni, kun sanoin ”apulaisoikeusasiamies” — tarkoitus oli ”oikeusasiamies”. Jos se korjataan suoraan pöytäkirjaan, niin ei tarvitse sitten erikseen enää pyytää sitä. — Kiitos.

Riksdagen avslutade debatten.

Punkt i protokollet PR 54/2022 rd

Riksdagen godkände utskottets förslag till ställningstagande med anledning av berättelse B 8/2021 rd. Ärendet slutbehandlat.